

Petr Novotný, Monika Novotná,
Petra Budíková, Jitka Ivičičová,
Kristina Kedroňová, Ilona Štrosová,
Monika Štýsová

 GRADA®

Nový občanský zákoník

SMLUVNÍ PRÁVO

2., aktualizované vydání

- ◆ právní jednání
- ◆ nová specifika smluv
- ◆ vybrané smluvní typy
- ◆ ochrana práv slabší strany

**ZKUŠENOSTI
Z PRAXE**

Rödl & Partner

§ PRO KAŽDÉHO
PRÁVO

JUDr. Petr Novotný, Ph.D.

Většinu svého profesního života se zabývá obchodním a finančním právem. Více než dvacet let je činný jako vedoucí partner advokátní kanceláře Rödl & Partner v České republice. Vedle toho působí též na katedře finančního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Je autorem nebo spoluautorem řady odborných publikací, učebnic i článků.

JUDr. Monika Novotná

Od absolvování Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze se věnuje advokacii, od roku 1993 spolupracuje s advokátní kanceláří Rödl & Partner. Zaměřuje se především na občanské, obchodní a daňové právo. Působí jako členka Kontrolní rady České advokátní komory a zkušební komisař pro advokátní zkoušky v oboru obchodního práva. Je autorkou nebo spoluautorkou několika odborných publikací a řady vědeckých i populárně naučných článků. Věnuje se rovněž přednáškové činnosti. Je nositelkou ocenění Právník roku 2016 v oboru finančního práva.

JUDr. Petra Budíková, LL.M.

Od absolvování Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a po studijním pobytu v zahraničí se věnuje advokacii. Od roku 2005 spolupracuje s advokátní kanceláří Rödl & Partner. Zaměřuje se především na obchodní právo, na právo nemovitostí včetně práva nájemního a na M&A transakce. Přednáší také na různých odborných seminářích.

Mgr. Jitka Ivičičová

Po absolvování Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně působila pět let ve veřejné správě, od roku 2008 spolupracuje s advokátní kanceláří Rödl & Partner a od roku 2013 je vedoucí právního oddělení její brněnské pobočky. Zaměřuje se především na občanské, obchodní, pracovní a správní právo. Působí v zastupitelstvu města Brna. Je autorkou řady odborných článků z oblasti občanského, obchodního a pracovního práva.

Mgr. Kristina Kedroňová

Je absolventkou Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. S advokátní kanceláří Rödl & Partner aktivně spolupracuje od roku 2013 na pozici spolupracující advokát. Zaměřuje se především na občanské a obchodní právo. Je autorkou několika odborných článků na téma zaměřené na rekodifikaci soukromého práva.

JUDr. Ilona Černochová, roz. Štrosová, LL.M.

Absolvovala Právnickou fakultu Univerzity Karlovy a dále postgraduální studium práva na univerzitě v německém Pasově. Je advokátkou a v současné době se specializuje na právo nemovitostí. Pravidelně se věnuje publikační činnosti.

Mgr. Monika Štýsová

Právnickou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci absolvovala v roce 2001. Do roku 2015 působila jako advokátka u Rödl & Partner, kde se zaměřovala na občanské, obchodní a farmaceutické právo. V současné době je akviziční manažerkou, i nadále se věnuje oblasti nemovitostí a M & A. Je autorkou nebo spoluautorkou řady vědeckých i populárně naučných článků.

Na odborné podpoře této publikace se podílela společnost **Rödl & Partner**.

Společnost Rödl & Partner patří v České republice k jedné z nejvýznamnějších mezinárodních poradenských společností. Poskytuje služby ve všech oblastech podnikání; dovede propojit právní, daňové, auditorské, účetní a podnikové poradenství, a to díky svým poradcům všech uvedených oborů, kterých je více než tři sta dvacet.

V České republice působí od roku 1991, pobočky má v Praze a Brně.

Rödl & Partner je držitelem prestižního ocenění Právnická firma roku v letech 2012 až 2016 v oboru daňového práva.

Celosvětově je kancelář zastoupena 108 pobočkami v 50 průmyslových zemích. Silnou pozici zaujímá především na trhu ve střední, východní a západní Evropě, ale i v Asii a USA.

Petr Novotný, Monika Novotná,
Petra Budíková, Jitka Ivičičová,
Kristina Kedroňová, Ilona Štrosová,
Monika Štýsová

SMLUVNÍ PRÁVO

2., aktualizované vydání

Grada Publishing

PRO KAŽDÉHO
PRÁVO §

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována ani šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Edice Právo pro každého

**JUDr. Petr Novotný, Ph.D., JUDr. Petra Budíková, LL.M.,
Mgr. Jitka Ivičičová, Mgr. Kristina Kedroňová,
JUDr. Monika Novotná, JUDr. Ilona Štrosová, LL.M.,
Mgr. Monika Štýsová**

**Nový občanský zákoník
Smluvní právo
2., aktualizované vydání**

Vydala GRADA Publishing, a.s.
U Průhonu 22, Praha 7
tel.: 234 264 401, fax: 234 264 400
www.grada.cz
jako svou 6691. publikaci

Realizace obálky Michal Němec
Sazba Jan Šístek
Odpovědná redaktorka Ing. Michaela Průšová
Počet stran 232
Druhé vydání, Praha 2014, 2017
Vytiskla tiskárna Tisk Centrum, s.r.o., Moravany

© GRADA Publishing, a.s., 2017

ISBN 978-80-271-9945-7 (ePub)
ISBN 978-80-271-9944-0 (pdf)
ISBN 978-80-271-0609-7 (print)

Obsah

Úvod	13
Předmluva k druhému aktualizovanému vydání	14
Kapitola 1 Právní jednání, forma právních jednání	15
i. Právní jednání	15
ii. Forma právních jednání	16
Kapitola 2 Výklad právních jednání	19
i. Pravidla pro výklad právních jednání	19
ii. Právní jednání vůči nepřítomné osobě	20
Kapitola 3 Neplatnost a neúčinnost	23
i. Zdánlivé právní jednání	23
ii. Neplatnost právních jednání	23
<i>Hlavní důvody neplatnosti</i>	25
<i>Následky neplatnosti</i>	26
iii. Relativní neúčinnost	26
Kapitola 4 Počítání času, promlčení a prekluze	29
i. Význam času	29
<i>Lhůty a doby</i>	29
<i>Pravidla pro počítání času</i>	30
ii. Promlčení a prekluze	31
<i>Promlčecí lhůta</i>	31
<i>Počátek promlčecí lhůty</i>	33
<i>Délka promlčecí lhůty</i>	35
<i>Běh promlčecí lhůty</i>	38
<i>Obnovení nároku a běh nové promlčecí lhůty</i>	39
<i>Prekluze</i>	40

Kapitola 5 Podmínky, domněnky a fikce	41
i. Podmínky	41
ii. Doložení času	42
iii. Domněnky a fikce	42
<i>Domněnka doby dojití</i>	43
Kapitola 6 Smlouvy, uzavírání smluv, obsah a forma	45
i. Proces uzavření smlouvy	46
<i>Nabídka</i>	46
<i>Přijetí nabídky</i>	47
ii. Obsah smlouvy	48
iii. Forma smlouvy	49
iv. Účinky smlouvy	50
<i>Změna okolností</i>	51
v. Smlouva ve prospěch a k tíži třetího	52
vi. Obsah závazků	52
<i>Úplata za plnění</i>	52
<i>Neúměrné zkrácení</i>	53
<i>Lichva</i>	53
Kapitola 7 Předšmluvní odpovědnost	55
Kapitola 8 Smlouva o smlouvě budoucí	57
Kapitola 9 Smlouvy se spotřebiteli	59
i. Obecná pravidla	59
ii. Distanční smlouvy a smlouvy mimo provozovnu – vymezení	61
iii. Distanční smlouvy a smlouvy mimo provozovnu – informační povinnosti	62
iv. Distanční smlouvy a smlouvy mimo provozovnu – právo na odstoupení	64
v. Smlouvy na finanční služby	65
vi. Dočasné užívání bytovacího zařízení a jiné rekreační služby – timesharing ..	66
Kapitola 10 Obchodní podmínky	69
Kapitola 11 Společné dluhy a pohledávky	71
i. Dělitelné a nedělitelné plnění	71
ii. Solidárnost	72

Kapitola 12 Postoupení pohledávek	75
Kapitola 13 Převzetí a přistoupení k dluhu	77
i. Převzetí dluhu	77
ii. Přistoupení k dluhu	78
Kapitola 14 Postoupení smlouvy	79
Kapitola 15 Novace a narovnání	81
i. Novace	81
ii. Narovnání	81
Kapitola 16 Splnění závazku	83
i. Vady plnění	84
ii. Poukázka	87
iii. Potvrzení o splnění dluhu – kvitance	88
iv. Soudní úschova	89
v. Místo plnění	89
vi. Čas plnění	90
vii. Doba plnění mezi podnikateli	90
viii. Odstoupení při prodlení	91
ix. Prodlení dlužníka	92
x. Prodlení věřitele	93
xi. Fixní smlouvy	93
Kapitola 17 Jiné způsoby zániku závazků	95
i. Dohoda	95
ii. Započtení	95
iii. Odstupné	96
iv. Splynutí	97
v. Prominutí dluhu	97
vi. Výpověď	98
vii. Odstoupení od smlouvy	99
viii. Dodatečná nemožnost plnění	99
ix. Smrt dlužníka nebo věřitele	100
Kapitola 18 Zajištění a utvrzení dluhů	101
i. Jistota	101
ii. Ručení	102

iii. Finanční záruka	103
iv. Zajišťovací převod práva	104
v. Dohoda o srážkách ze mzdy nebo jiných příjmů	105
vi. Utvrzení dluhu – smluvní pokuta	105
vii. Utvrzení dluhu – uznání dluhu	106
Kapitola 19 Darování a odvolání daru	107
<i>Darování a odvolání daru</i>	<i>107</i>
i. Co je to darovací smlouva	107
ii. Jak správně uzavřít darovací smlouvu	108
iii. Sponzorské dary	109
iv. Odvolání daru	109
Kapitola 20 Darování pro případ smrti	111
Kapitola 21 Vybrané smluvní typy	113
i. Koupě	113
<i>Kupní smlouva</i>	<i>113</i>
<i>Jak správně uzavřít kupní smlouvu</i>	<i>114</i>
<i>Koupě movité věci</i>	<i>114</i>
<i>Vada věci a práva z vadného plnění</i>	<i>117</i>
<i>Povinnosti kupujícího</i>	<i>118</i>
<i>Nebezpečí škody na věci</i>	<i>118</i>
<i>Svépomocný prodej</i>	<i>119</i>
<i>Koupě nemovité věci</i>	<i>119</i>
<i>Vedlejší ujednání v kupní smlouvě</i>	<i>120</i>
<i>Výhrada vlastnického práva</i>	<i>120</i>
<i>Výhrada zpětné koupě</i>	<i>121</i>
<i>Výhrada zpětného prodeje</i>	<i>121</i>
<i>Předkupní právo smluvní</i>	<i>121</i>
<i>Koupě na zkoušku</i>	<i>123</i>
<i>Výhrada lepšího kupce</i>	<i>123</i>
<i>Cenová doložka</i>	<i>123</i>
<i>Jiná vedlejší ujednání</i>	<i>124</i>
<i>Prodej zboží v obchodě</i>	<i>124</i>
<i>Zvláštní ustanovení o koupi závodu</i>	<i>126</i>
ii. Záruka za jakost	128
<i>Dobrovolná záruka za jakost</i>	<i>128</i>
<i>Běh záruční lhůty</i>	<i>129</i>

	<i>Omezení záruky za jakost</i>	129
	<i>Uplatnění práv z vadného plnění</i>	129
iii.	<i>Výprosa, výpůjčka, zápůjčka</i>	129
	<i>Výprosa</i>	130
	<i>Výpůjčka</i>	130
	<i>Zápůjčka</i>	131
iv.	<i>Nájem, nájem bytu a domu</i>	132
	<i>Co je to nájemní smlouva</i>	132
	<i>Jak správně uzavřít nájemní smlouvu</i>	132
	<i>Nájemné, indexace a jistota</i>	133
	<i>Práva a povinnosti smluvních stran</i>	134
	<i>Podnájem</i>	136
	<i>Změna vlastnictví k předmětu nájmu</i>	137
	<i>Skončení nájmu</i>	138
	<i>Jednostranné ukončení nájmu</i>	139
	<i>Prodloužení nájmu</i>	140
	<i>Nájem bytu a nájem domu</i>	140
	<i>Nájemné, indexace a jistota</i>	141
	<i>Služby související s užíváním bytu</i>	142
	<i>Práva a povinnosti smluvních stran</i>	143
	<i>Práva a povinnosti smluvních stran</i>	144
	<i>Společný nájem, členové nájemcovy domácnosti, podnájem</i>	147
	<i>Následky smrti nájemce bytu</i>	148
	<i>Skončení nájmu ubytu</i>	150
	<i>Jednostranné ukončení nájmu bytu</i>	150
	<i>Jednostranné ukončení nájmu bytu – nájem na dobu určitou</i>	150
	<i>Jednostranné ukončení nájmu bytu – nájem na dobu neurčitou</i>	151
	<i>Výpověď bez výpovědní doby</i>	152
	<i>Jednostranné skončení nájmu při přechodu nájmu bytu na dědice</i>	152
	<i>Prodloužení nájmu bytu</i>	153
	<i>Vrácení bytu</i>	154
	<i>Nájem služebního bytu</i>	155
	<i>Nájem bytu zvláštního určení</i>	155
	<i>Nájem prostoru sloužícího k podnikání</i>	156
	<i>Skončení nájmu</i>	157
	<i>Ubytování</i>	158
v.	<i>Náhrada za převzetí zákaznické základny</i>	159
vi.	<i>Podnikatelský nájem věcí movitých</i>	160
	<i>Nájem dopravního prostředku</i>	160

vii. Pacht	161
<i>Co je to pacht</i>	161
<i>Jak správně uzavřít pachtovní smlouvu</i>	163
<i>Zemědělský pacht</i>	164
<i>Pacht závodu</i>	164
<i>Zánik pachtu</i>	165
viii. Licence	166
<i>Licenční smlouva</i>	167
<i>Jak správně uzavřít licenční smlouvu</i>	167
<i>Odměna</i>	167
<i>Výhradní a nevýhradní licence</i>	168
<i>Poskytnutí informací</i>	168
<i>Podlicence</i>	169
<i>Licence k předmětům chráněným autorským zákonem</i>	169
<i>Autorské dílo</i>	170
<i>Licence na autorské dílo</i>	170
<i>Specifika uzavírání licenční smlouvy na autorská díla</i>	171
<i>Dodatečná odměna</i>	171
<i>Omezení nabyvatele licence</i>	172
<i>Rozmnoženina pro autora</i>	172
<i>Odstoupení od smlouvy pro nečinnost nabyvatele</i>	172
<i>Odstoupení od smlouvy pro změnu přesvědčení autora</i>	173
<i>Zánik licence</i>	174
<i>Nakladatelská licence</i>	174
<i>Umělecké výkony</i>	174
<i>Zvukové záznamy, zvukově obrazové záznamy a rozhlasové nebo televizní vysílání</i>	175
ix. Úvěr	175
x. Úschova	176
<i>Jak správně uzavřít smlouvu o úschově</i>	176
<i>Opatrování převzaté věci</i>	177
<i>Náhrada nákladů</i>	177
<i>Promlčení práva z úschovy</i>	178
<i>Podobné smluvní typy</i>	178
<i>Úschova cenného papíru</i>	179
xi. Skladování	181
<i>Jak správně uzavřít smlouvu o skladování</i>	181
<i>Skladné</i>	182
<i>Na jakou dobu lze smlouvu uzavřít</i>	182

	<i>Předání věci skladovateli</i>	183
	<i>Práva a povinnosti stran</i>	183
	<i>Ukončení smlouvy</i>	184
	<i>Zadržetí věci a svépomocný prodej</i>	184
xii.	<i>Příkaz</i>	185
	<i>Co je to příkazní smlouva</i>	185
	<i>Jak správně uzavřít příkazní smlouvu</i>	186
	<i>Jak zaniká příkazní smlouva</i>	187
xiii.	<i>Zprostředkování</i>	187
	<i>Jak správně uzavřít smlouvu o zprostředkování</i>	188
	<i>Nárok na provizi a náhrada nákladů zprostředkovatele</i>	189
	<i>Práva a povinnosti smluvních stran</i>	189
	<i>Ukončení smlouvy a zánik závazku</i>	190
xiv.	<i>Komise</i>	190
	<i>Jak správně uzavřít komisionářskou smlouvu</i>	191
	<i>Nárok na odměnu</i>	191
	<i>Práva a povinnosti smluvních stran</i>	192
	<i>Jak zaniká komisionářská smlouva</i>	193
xv.	<i>Zasílatelství</i>	194
	<i>Co je to zasílatelská smlouva</i>	194
	<i>Jak správně uzavřít zasílatelskou smlouvu</i>	194
	<i>Odměna zasílatele</i>	195
xvi.	<i>Obchodní zastoupení</i>	195
	<i>Co je to smlouva o obchodním zastoupení</i>	196
	<i>Jak správně uzavřít smlouvu o obchodním zastoupení</i>	196
	<i>Nárok obchodního zástupce na provizi a ručení obchodního zástupce</i>	197
	<i>Práva a povinnosti smluvních stran</i>	198
	<i>Ukončení obchodního zastoupení</i>	199
	<i>Právo na zvláštní odměnu</i>	199
	<i>Konkurenční doložka</i>	200
xvii.	<i>Zájezd</i>	200
	<i>Co je to smlouva o zájezdu</i>	200
	<i>Jak správně uzavřít smlouvu o zájezdu</i>	201
	<i>Může pořadatel zájezdu po uzavření smlouvy o zájezdu zvýšit cenu zájezdu?</i>	202
	<i>Co když na zájezd nemůžu nebo nechci jet?</i>	203
	<i>Uplatňujeme nároky z vad zájezdu</i>	204
	<i>Zahraníční školní pobyty</i>	205
xviii.	<i>Přeprava</i>	206
	<i>Co je to smlouva o přepravě</i>	206

	<i>Jak správně uzavřít smlouvu o přepravě</i>	206
	<i>Odpovědnost</i>	207
xix.	<i>Dílo</i>	208
	<i>Co je to smlouva o dílo</i>	208
	<i>Jak správně uzavřít smlouvu o dílo</i>	209
	<i>Nabytí vlastnického práva k věci</i>	211
	<i>Vady díla</i>	211
xx.	<i>Společnost</i>	213
	<i>Co je to smlouva o společnosti</i>	213
	<i>Jak správně uzavřít smlouvu o společnosti</i>	213
	<i>Práva a povinnosti společníků</i>	214
	<i>Zánik členství a zánik společnosti</i>	215
	<i>Co se starými smlouvami o sdružení</i>	216
xxi.	<i>Tichá společnost</i>	216
	<i>Co je to smlouva o tiché společnosti</i>	217
	<i>Jak správně uzavřít smlouvu o tiché společnosti</i>	217
	<i>Odpovědnost tichého společníka za dluhy podnikatele</i>	218
xxii.	<i>Pojištění</i>	218
	<i>Obecná část</i>	219
	<i>Účastníci pojistného vztahu a osoby zúčastněné na pojištění</i>	220
	<i>Pojistná smlouva – formální požadavky a vzájemná informační povinnost</i>	222
	<i>Pojistné, pojistné období</i>	223
	<i>Vznik pojištění</i>	223
	<i>Změna pojištění</i>	224
	<i>Zvýšení či snížení obchodního rizika</i>	225
	<i>Přerušení pojištění</i>	225
	<i>Zánik pojištění</i>	226
	<i>Dohoda</i>	226
	<i>Objektivní důvody zániku pojištění</i>	226
	<i>Výpověď</i>	226
	<i>Odstoupení od smlouvy</i>	227
	<i>Pojistná událost a její šetření</i>	228
	<i>Zvláštní část</i>	229
	<i>Pojištění osob</i>	230
	<i>Pojištění majetkové</i>	232

Úvod

Nový občanský zákoník přináší novou právní úpravu právních jednání, tedy takových jednání, kterými se člověk zavazuje, kterými nabývá práva nebo povinnosti. Právním jednáním – dohodou dvou účastníků – je pak také smlouva.

Úprava právních jednání v novém občanském zákoníku vychází ze zásady neformálnosti a zásady autonomie smluvní vůle.

Zásada neformálnosti umožňuje, aby většina právních jednání byla učiněna ústní formou, nebo dokonce mlčky – to znamená, že většina smluv ke své platnosti nebude potřebovat písemnou formu. Písemná forma je předepsána jen ve zvlášť významných případech (např. u dispozic s nemovitostmi) nebo tam, kde si ji strany samy dobrovolně ujednají.

Autonomie smluvní vůle umožňuje, aby si strany ve smlouvě sjednaly vše, na čem se shodnou a co potřebují. Jsou omezeni jedině výslovnými příkazy či zákazy zákona a tím, že jejich jednání nesmí být v rozporu s dobrými mravy. Platí tedy, že co není zakázáno, je dovoleno.

Zásada neformálnosti je úzce spjata se změnou pohledu na neplatnost právních jednání. Zatímco dosavadní právní úprava dávala přednost neplatnosti absolutní, tedy takové, ke které musel soud přihlédnout, i když ji žádá ze stran nenamítala, nový občanský zákoník vychází z neplatnosti relativní. To znamená, že takové (neplatné) jednání bude všemi, tedy i soudem, považováno za platné a závazné, pokud se jeho neplatnosti nedovolá ta strana, která je v daném vztahu chráněna.

Posílení neformálnosti a autonomie smluvní vůle je spojeno s posílením zásady ochrany poctivého jednání, jednání v dobré víře i vyžadování aktivní ochrany vlastních práv.

I ze stručného přehledu je vidět, že smluvní právo doznalo zásadních změn oproti dosavadní úpravě. Tyto změny se budou týkat především toho, jak na smluvní ujednání budou nahlížet soudy – nově musí dát přednost výkladu, který nezakládá neplatnost smlouvy, musí chránit základní zásady a soudit tak, aby zásada: „Daný slib zavazuje a smlouvy mají být plněny,“ vyjádřená v úvodu nového občanského zákoníku, našla svůj odraz také v soudní praxi.

Petr Novotný

Předmluva k druhému aktualizovanému vydání

Po více než třech letech od nabytí účinnosti občanského zákoníku, který již nemůžeme označovat jako „nový“, jsme přistoupili k vydání naší publikace. Řada věcí, které se odborníkům i laikům jevily jako výkladově nejasné, se vysvětlila, ať již v odborné diskusi nebo prvními soudními rozhodnutími.

Smluvní právo je součástí práva závazkového, které tvoří stěžejní část občanského kodexu. Je třeba si však uvědomit, že valná většina zákonných úprav je dispozitivního charakteru – to znamená, že se strany mohou, s výjimkami výslovně určenými zákonem, od zákona odchýlit a upravit si svůj smluvní vztah tak, jak jim aktuálně vyhovuje. Tato autonomie smluvní volnosti, spolu s posílením zásady neformálnosti právního jednání je jednou stranou stávající právní úpravy závazkového práva. Druhou stranu představují ochranné prvky, ať jde o ochranu spotřebitele a slabší strany vůbec, zákaz zneužití práva nebo úpravu předšmluvní odpovědnosti.

Smlouvy jsou běžnou součástí občanského života – a bohužel spory vyplývající z porušení smluvních závazků jsou nejčastějšími spory, které řeší civilní soudy. Závaznost smluv vyjadřuje občanský zákoník již ve svých úvodních ustanoveních, kde upravuje základní principy, na nichž je postaveno občanské právo, a soukromé právo vůbec, v podmínkách demokratického právního státu. Občanský zákoník tak spočívá na zásadě, že daný slib zavazuje a smlouvy mají být plněny. Naše publikace by měla srozumitelně provést čtenáře úskalími smluvního práva tak, aby mu bylo jasné, jak se podle smlouvy chovat a jak vymáhat svá práva v případě, že jeho smluvní partner tak nečiní.

Praha, srpen 2017

Petr Novotný

Kapitola 1 Právní jednání, forma právních jednání

Právně relevantní skutečnosti, s nimiž je spojen vznik, změna nebo zánik nějakých práv nebo povinností, označujeme jako právní skutečnosti. Právní skutečnosti mohou být závislé na vůli osoby – pak hovoříme o právním jednání, nebo mohou nastat bez vůle jakékoli osoby – pak jde o právní události. Např. k uzavření smlouvy dochází na základě vůle jejích účastníků, tedy na základě jejich právního jednání. Naproti tomu např. čas plyne bez ohledu na naši vůli – plynutí času je právní událost.

i. Právní jednání

Právní jednání je jednání osoby nebo osob, které vyvolává právní následky – vznik, změnu nebo zánik práv či povinností.

Právní následky, které jsou právním jednáním vyvolány, mohou být především vyjádřeny přímo tímto jednáním. Mohou rovněž plynout ze zákona, z dobrých mravů, zvyklostí a zavedené praxe jednajících stran. Je to logické – např. právní následky smlouvy budou v první řadě vyjádřeny přímo ve smlouvě. Je však možné a v praxi velmi časté, že strany nepomyslí na všechny skutečnosti, které mohou v budoucnu nastat. Tím dojde k tomu, že některé otázky svého smluvního vztahu, svých práv a povinností strany ve smlouvě neupraví vůbec. V takovém případě je pak nutno postupovat podle ustanovení zákona a vůli smluvních stran vykládat v souladu se zákonem, dobrými mravy a jejich zavedenou praxí.

Právní jednání se může navenek projevit jako *konání* (někdo něco dělá nebo něco dává) nebo *nekonání* (někdo něco opomíjí nebo něco strpí). Právní jednání může mít výslovnou (slovní) podobu, ale může být uskutečněno také jiným způsobem, pokud není pochybnost o tom, co chtěla jednající osoba projevit – např. při koupi zboží samoobslužným způsobem prodávající ani kupující nemusí hovořit, a přesto může dojít (pouhým výběrem a zaplacením zboží, tedy mlčky) k uzavření kupní smlouvy.

Právní jednání musí mít dovolený a mravný efekt, musí odpovídat dobrým mravům a zákonu.

ii. Forma právních jednání

Právní jednání může být učiněno písemně (přísnější forma je písemná s ověřenými podpisy nebo osvědčená notářským zápisem), ústně nebo konkludentně (mlčky). Platné právní jednání musí být zásadně učiněno v té formě, kterou zákon stanoví jako podmínku platnosti, nebo ve formě přísnější.

Pokud jde o *formu právního jednání*, občanský zákoník naprosto revolučně rozšiřuje možnost právně jednat v ústní formě (tedy uzavřít smlouvu pouze ústně). Písemná forma se striktně vyžaduje pro právní jednání, kterým se zřizuje nebo převádí věcné právo k nemovité věci, a k právnímu jednání, kterým se takové právo mění nebo ruší. Písemná forma je dále vyžadována v těch případech, kdy tak stanoví zákon – např. obchodní společnost je možné založit jen písemným projevem vůle.

Při písemné formě je nutné rozlišovat mezi tím, zda zákon vyžaduje podpis jednajícího, nebo jeho vlastnoruční podpis, případně ověřený podpis. Prostý podpis totiž může být nahrazen tam, kde je to obvyklé, mechanickými prostředky (např. smluvní praxe stran v obchodním styku bude taková, že si budou dodací list potvrzovat jen razítkem bez vlastnoručního podpisu). Písemnost v elektronické podobě lze podepsat elektronickým podpisem.

Pokud je právní jednání dvoustranným nebo vícestranným aktem (typicky smlouva), vyžadují se podpisy na jedné listině výslovně pro právní jednání, kterým se zřizuje, převádí, mění nebo ruší věcné právo k nemovitosti. U ostatních smluv by mohl být podpis každé ze stran učiněn na samostatné listině (např. podpis kupujícího bude na objednávce, podpis prodávajícího na akceptaci objednávky). Důležité samozřejmě je, aby se obě takto samostatně podepsané listiny obsahově nelišily.

Občanský zákoník výslovně připouští zachování písemné formy právního jednání i v případě jednání učiněného elektronicky (e-mailem) nebo jinými technickými prostředky (např. faxem). Podmínkou je, aby zvolená forma umožňovala zachycení obsahu právního jednání a určení jednající osoby. Záznamy údajů o právních jednáních v elektronickém systému musí být spolehlivé, musí se proto provádět systematicky a poslopně a musí být chráněny proti změnám. Občanský zákoník zcela správně reaguje na rozšiřující se uzavírání smluv, zejména kupních smluv, ale také pojistných smluv, smluv o zájezdu apod. s využitím internetu, tedy pouze elektronickou cestou. Pokud je elektronický systém využíván podnikatelem při provozu jeho závodu, nemůže podnikatel proti druhé straně zásadně namítat, že jeho systém je nespolehlivý. Vychází se z principu ochrany dobré víry druhé strany, která v praxi nebude mít zřejmě důvod systému podnikatele nevěřit a uzavření smlouvy elektronickou cestou zpochybnit.

Občanský zákoník dále upravuje, jakým způsobem jedná ten, kdo nemůže číst a psát. Taková osoba se musí s obsahem právního jednání seznámit buď s pomocí přístrojů či speciálních pomůcek, nebo jí s textem seznámí jiná osoba, kterou si zvolí. Tato osoba poté, co byla naznačeným způsobem seznámena s textem listiny, která obsahuje její právní jednání,

opatří listinu svým podpisem a pokud není schopna se podepsat, učiní místo podpisu na listině před dvěma svědky rukou nebo jinak své vlastní znamení, ke kterému jeden ze svědků připiše jméno osoby, která takto jednala. Znamení mohou být nejen historicky známé „tři křížky“, ale jakékoli jiné znamení, které si jednající osoba zvolí. Svědkové listinu rovněž potvrdí a v potvrzení uvedou identifikační údaje o své osobě. Svědkové nesmějí mít na jednání, které je obsahem listiny, žádný zájem. Nesmějí jimi být osoby, které jsou nevidomé, neslyšící, němé nebo neznalé jazyka, v němž je listina o právním jednání sepsána. Svědkové listinu musí podepsat a musí být schopni potvrdit jak schopnost osoby, která jednání učinila, právně jednat, tak i obsah jejího jednání.

Pokud by osoba, která nemůže číst a psát, nemohla z nějakého důvodu písemně jednat způsobem popsáním shora, tedy s pomocí dvou svědků, musí mít její písemné jednání formu veřejné listiny, tedy notářského zápisu. Forma notářského zápisu je nezbytná i v případě, kdy zákon vyžaduje, aby byl projev vůle jednající osoby sepsán vlastní rukou. Pokud toho je jednající schopen, opatří notářský zápis svým znamením obdobně jako při jednání potvrzovaném svědky.

Pokud je forma konkrétního právního jednání předepsaná zákonem, je možné jeho obsah změnit projevem vůle v téže nebo přísnější formě. Tak např. kupní smlouvu o koupi nemovitosti je nutné uzavřít v písemné formě s vlastnoručními úředně ověřenými podpisy prodávajícího a kupujícího. Dodatek k této kupní smlouvě musí být sepsán v téže formě nebo ve formě přísnější – tedy např. notářským zápisem (veřejnou listinou). Pokud by forma právního jednání byla sjednána jen na základě dohody stran, je možné obsah jednání změnit i v jiné formě, pokud to ujednání stran nevyklučuje.

Kapitola 2 Výklad právních jednání

Právní jednání je jednáním, které způsobuje vznik, změnu nebo zánik práv či povinností. K tomu, abychom mohli určit právní následky právního jednání, musíme toto jednání interpretovat a musíme toto právní jednání podřídít těm zákonným normám, které se na něj vztahují.

i. Pravidla pro výklad právních jednání

Občanský zákoník upravuje pravidla pro výklad právních jednání. Právní jednání se především posuzuje podle jeho obsahu. Důraz se klade na hledisko skutečné vůle jednajících stran, které se upřednostňuje před hlediskem formálním.

Pokud by tedy jednalo například o tzv. zastřené jednání, tj. o případ, kdy by právním jednáním (fiktivním) mělo být zastřeno jiné (skutečné), pak se právní jednání posoudí podle jeho pravé povahy. Tak například pokud osoba v pozici zaměstnavatele uzavře smlouvu o poskytování služeb s osobou v pozici zaměstnance a obsahem této smlouvy je výkon závislého práva, pak se daná smlouva posoudí jako zastřená pracovní smlouva – pochopitelně i se všemi negativními daňovými a odvodovými důsledky.

Právní jednání, ať jsou vyjádřena slovy, či jinak, se musí vždy vykládat podle úmyslu jednající strany (tj. podle toho, co strana sama zamýšlela vyjádřit a čeho zamýšlela dosáhnout), pokud byl její úmysl druhé straně znám nebo pokud o něm druhá strana musela vědět (např. z předmluvní korespondence a jednání). Pokud by takto nebylo možné vůli jednajícího určit, hodnotil by se projev vůle podle obvyklého významu, tedy významu, jaký by mu zpravidla přikládala osoba v postavení adresáta právního jednání (tedy osoby, již je projev vůle určen). Při výkladu projevu vůle se dále bere ohled na praxi zavedenou mezi stranami v právním styku (např. si strany zavedou v obchodním styku, že namísto termínu „objednávka“ budou používat termín „odvolávka“). Důležité je také to, co právnímu jednání předcházelo, i to, jak se strany následně chovaly – tedy jak ony samy projev vůle chápaly a podřizovaly mu své chování.

V praxi se může stát, že strany použijí ve svém projevu výraz, který může být interpretován různým způsobem. V takovém případě by se výraz vykládal k tíži toho, kdo jej použil jako první. Např. si strany sjednají ve smlouvě konkurenční doložku s tím, že strana, která zákaz konkurence poruší, musí druhé straně vydat „majetkový prospěch“, který porušením zákazu konkurence získá. Termín „majetkový prospěch“ pak už není ve smlouvě definován – a je možné jej vykládat jako plnění, které strana získala porušením zákazu konkurence (tržbu),

nebo jako zisk, který takto získala (tj. tržbu po odečtení nákladů). Termín by byl vykládán v neprospěch té osoby, která jej ve smlouvě použila jako první.

Tam, kde jde o právní styk s podnikatelem, se výrazu s různým výkladem přisoudí takový význam, s jakým se v daném styku pravidelně používá. Pokud by však druhá strana podnikatelem nebyla, musí ten, kdo se toho dovolává (tedy zpravidla onen podnikatel) prokázat, že druhé straně byl takový význam znám. V právním styku podnikatelů se přihlíží rovněž k obchodním zvyklostem, které se buď obecně, nebo v daném odvětví zachovávají. Aplikaci obchodních zvyklostí může vyloučit ujednání stran nebo zákon, jinak platí, že pravidlo dle obchodních zvyklostí má přednost před zákonným pravidlem (ledaže by šlo o normu, kterou strany nemohou svým ujednáním vyloučit, tedy tzv. kogentní normu). Podnikatel se může obchodních zvyklostí dovolat, pokud prokáže, že druhá strana určitou zvyklost musela znát a byla srozuměna s tím, že se v daném právním vztahu bude postupovat podle této zvyklosti.

Judikatura dospěla k závěru, že ustálená obchodní praxe může nabýt formy obchodní zvyklosti ve smyslu občanského zákoníku. Existence skutečností, které mohou eventuálně založit obchodní zvyklost, je však otázkou skutkovou, nikoliv právní. Existence obchodní zvyklosti musí být tedy dostatečně konkrétně tvrzena a současně prokazována tím, komu takováto zvyklost svědčí. Obchodní zvyklosti se neprokazují toliko tehdy, pokud jejich existence je v daném případě nesporná, eventuálně lze existenci určité zvyklosti považovat za notorietu, tedy skutečnost, která je natolik všeobecně známá a uznávaná, že ji netřeba dokazovat.¹

ii. Právní jednání vůči nepřítomné osobě

Právní jednání se může uskutečnit mezi přítomnými, nebo může být adresováno nepřítomné osobě.

O právní jednání vůči nepřítomné osobě jde např. v případě, kdy návrh na uzavření smlouvy (nabídka) je druhé straně zasílán sjednaným nebo obvyklým způsobem. Právní jednání vůči nepřítomné osobě působí od okamžiku, kdy jí dojde, tedy kdy je jí projev vůle doručen. Pokud by však adresát vědomě zmařil jeho dojití, platí, že řádně došlo. Toto krátké ustanovení je velmi významné především pro případy, kdy druhá strana bude bránit převzetí písemnosti, která obsahuje nějaké pro ni negativní informace, např. výpověď smlouvy. Podle stávající úpravy pak pro tento případ nastupuje právní fikce (nevyvratitelná), že jí daná písemnost doručena byla a v popisovaném případě tak může začít běžet výpovědní

¹ Např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 3. 2. 2010 sp. zn. 1 AfS 103/2009